

Katrai problēmai savu likumu?

2022-10-26

Inga Bite, SIA "Zvērinātu advokātu birojs CersJurkāns", juriste

Domājams, ka Latvijā nav neviena cilvēka, kurš būtu izlasījis pilnīgi visus spēkā esošos normatīvos aktus. Tomēr visi šie likumi un noteikumi nosaka to, kā dzīvojam, strādājam, rīkojamies ar savu īpašumu un kā risinām visas iespējamās problēmas un situācijas. To apzinoties, no juridiskā viedokļa ir svarīgi, lai normatīvo aktu sistēma būtu loģiska un sakārtota un zinātājs tajā spētu atrast atbilstošajā situācijā piemērojamo normu.

Viens no normatīvo aktu izstrādes pamatprincipiem paredz ar jaunu likumu neregulēt to, ko iespējams atrisināt, izmantojot jau pastāvošās normas, principus, veselo saprātu un loģisko domāšanu. Otrs būtisks princips – neveidot jaunu normatīvo aktu, bet papildināt jau esošo, ja līdzīgs jautājums jau regulēts kādā no spēkā esošiem normatīvajiem aktiem.

Pieņemot ikkatru likumu vai noteikumu, jārēķinās, ka Latvijā darbojas tiesiskās vienlīdzības princips, kas prasa, lai vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos persona varētu paļauties uz vienādu attieksmi

Jau apgaismības laikmeta angļu filozofs un viens no liberālisma pamatlicējiem Džons Loks (*John Locke*) ir teicis: "Radiet tikai nelielu skaitu likumu, bet sekojiet tam, lai tie tiktu pildīti." Savukārt franču filozofs, apgaismotājs un tiesību zinātnieks Monteskijs (*Montesquieu*) ir norādījis: "Bezjēdzīgi likumi laupa spēku nepieciešamiem likumiem".

Katram savs likums

Neskatoties uz šīm atziņām, Latvijā tiek pieņemti arvien jauni likumi, kas paredzēti tikai vienas situācijas noregulējumam, vienlaicīgi radot izņēmumus no jau spēkā esošā regulējuma. Piemēram, caurskatot tikai septembra Saeimas sēdēs izskatāmo jautājumu sarakstus, redzam, ka atbalstīti šādi likumprojekti:

- » "Rail Baltica" projekta likums, kurā piedāvāti vairāki būtiski izņēmumi no jau spēkā esošajiem likumiem;
- » Nekustamā īpašuma nodošanas Rīgas geto un Latvijas holokausta muzejam likums, lai gan valsts un pašvaldības nekustamā īpašuma atsavināšana jau ir noregulēta ar citu likumu;
- » Latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas statusa nodrošināšanas likums, lai gan latviešu

["Latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas statusa nodrošināšanas likums"](#)

valoda ka vienīga valsts valoda jau nostiprināta Latvijas Republikas Satversme (<https://likumi.lv/ta/id/57980-latvijas-republikas-satversme>) (Satversme) un Valsts valodas likumā (<https://likumi.lv/ta/id/14740-valsts-valodas-likums>);

- » Lestenes luterāņu baznīcas un Otrā pasaules kara piemiņas vietas ar Lestenes memoriālu likums (paralēli likumam par kultūras pieminekļu aizsardzību (<https://likumi.lv/ta/id/72551-par-kulturas-piemineklu-aizsardzibu>));
- » likums "Par Skultes sašķidrinātās dabasgāzes termināli", kurā paredzēti atviegloti nosacījumi salīdzinājumā ar likumu (<https://likumi.lv/ta/id/51522-par-ietekmes-uz-vidi-novertejumu>) "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" un Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likumu (<https://likumi.lv/ta/id/221385-juras-vides-aizsardzibas-un-parvaldibas-likums>);
- » likums par atviegloto kārtību vēja elektrostaciju būvniecībai enerģētiskās drošības un neatkarības veicināšanai (paredz izņēmumus no likuma (<https://likumi.lv/ta/id/51522-par-ietekmes-uz-vidi-novertejumu>) "Par ietekmes uz vidi novērtējumu", Teritorijas attīstības plānošanas likuma, likuma (<https://likumi.lv/ta/id/238807-teritorijas-attistibas-planosanas-likums>) "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām (<https://likumi.lv/ta/id/59994-par-ipasi-aizsargajamam-dabas-teritorijam>)" un Būvniecības likuma (<https://likumi.lv/ta/id/258572-buvniecibas-likums>));
- » Komunistiskā totalitārā režīma un rusifikācijas nosaukumu pārdēvēšanas likums.

Šo uzskaitījumu varētu turpināt. Neapšaubot un neanalizējot to problēmu aktualitāti, kuru risināšana iecerēta ar minēto likumu palīdzību, jāpauz – vai tiešām katrai no šīm problēmām ir nepieciešams atsevišķs tiesību akts? Vai atsevišķa likuma pieņemšana jebkādā veidā uzlabos vai atvieglos tiesību normu ievērošanu Latvijā un padarīs Latviju tiesiskāku? Vai varbūt tieši pretēji – īpašu likumu radīšana katrai dzīves situācijai padarīs kopējo tiesību normu sistēmu arvien neskaidrāku, nepārskatāmāku un dažādiem likumiem un apkārtnēm bagātāku?

Viens likums, viena taisnība visiem

Tendence katru problēmu risināt ar likumu nav jauna. Tomēr līdz šim tas tika darīts, galvenokārt grozot jau esošus tiesību aktus, nevis radot pilnībā jaunus. Pieņemot ikkatru likumu vai noteikumu, jāreķinās, ka Latvijā darbojas tiesiskās vienlīdzības princips, kas prasa, lai vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos persona varētu paļauties uz vienādu attieksmi. Piemēram, ja vieniem enerģētikas projektiem tiek atviegloti nosacījumi, tad arī citiem enerģētikas projektiem būtu tiesības uz līdzīgiem atvieglojumiem, kas savukārt novestu pie tā, ka likumu kā vispārēju priekšrakstu visiem līdzīgiem dzīves gadījumiem aizstātu konkrētās situācijas īpašais likums.

Jo mazāks ir likumu kopējais apjoms, jo vienkāršāka un saprotamāka to reālā īstenošana

Iespējams, daļa no aprakstītajiem tiesību aktiem ir atbalstīti priekšvēlēšanu "kā var nesolīt" atmosfērā un tos pat nav plānots pieņemt visos trijos lasījumos vai ievērot. Savukārt daļa likumu acīmredzot tiks ievēroti, jo tie atvieglo prasības noteiktu un vispārzināmu projektu īstenošanai. Tomēr šāda pieeja kopumā rada sadrumstalotu tiesību aktu sistēmu, kurā ir grūti orientēties, kas savukārt rada neizpratni un potenciāli palielina tiesisko nihilismu gan sabiedrībā, gan pašā valsts pārvaldē.

Satversmes tiesa (ST) jau 2020.gada 29.oktobra spriedumā lietā 2019-29-01 (https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2019/11/2019-29-01_Spriedums-1.pdf) par Augstskolu likuma normām ir devusi apzīmējumu līdzīgām normām, savā spriedumā tās nodēvējot par "priekšvēlēšanu normām" jeb "solījumu normām". Citējot tā laika Saeimas Budžeta komisijas priekšsēdētāja teikto, priekšvēlēšanu normās tiek ietverti nākotnes solījumi sabiedrībai un likumdevēja apsolījums ietverties uz normā noteikto mērķi, savukārt "valdīšanas normās" – reālās budžeta iespējas šos solījumus īstenot. ST, analizējot šādu praksi, norādīja, ka "tādu tiesību normu pieņemšana, kuras jau no sākta gala ir tikai tukši, vēlētajiem adresēti solījumi, kas netiks pildīti ar tautas uzticētajiem līdzekļiem, neatbilst tiesiskās valsts principam. Šāda rīcība apdraud pašus ar Satversmi aizsargātās valsts demokrātiskās iekārtas pamatus".

Tādēļ jaunievēlētajai 14.Saeimai likumdošanas procesā gribētos novēlēt principa "katram savu likumu" vietā atgriezties pie pamatprincipa "viens likums, viena taisnība visiem". Jo mazāks ir likumu kopējais apjoms, jo vienkāršāka un saprotamāka to reālā īstenošana. Savukārt priekšvēlēšanu solījumu vieta ir partiju programmās un priekšvēlēšanu debatēs, nevis likumos, kas netiek ievēroti. Kā jau 18.gadsimtā ir teicis franču apgaismības filozofs un rakstnieks Žans Žaks Ruso (*Jean Jacques Rousseau*): "Jo vairāk jūs vairojat likumus, jo smieklīgākus tos padarāt."